

URADALMI ERDŐGAZDÁLKODÁS 1827-1945

Az „1827-i osztályhoz”, vagyis a Károlyi-birtokok felosztásához készített felméréskor Anton Sperling a füzéri erdőket 3 határ/pagony/Revier: Füzér-Nyíri-Radvány szerint különítette el. A Füzérkomlós-Hollóháza-Szkaros úttól északkeletre levő rész a füzéri, a délnyugati rész és Komlós a nyíri pagonyhoz: Kajata, Biste, Vily, Vitány, Mátyásháza Radványhoz tartozott.

A felmérésből megismerhetjük Füzér jellemző adatait is. A 31 egész telken lakik 52 házas gazda (jobbágy), 22 házas és 4 házatlan zsellér. Egy egész telekhez 24 hold szántó és 8 kaszavágó rét, összesen 32 hold tartozik.

A községnek külön erdeje nincs, tűzi- és épületfát kapnak és ezért ölfát vágznak és hordanak „a tisztség által kijelölt erdőkből az uraságnak”.

A lakosok magyar, tót és orosz nyelvűek.

Urasági föld 11 4/8 hold szántó, a korcsmához adott 6 3/8 szántó és 1 6/8 rét, a malomhoz adott 6 5/8 hold szántó és 1 2/8 hold rét.

A „Forgách-familia birtokához tartozó pusztafalusiak” a füzéri határban egy tagban bírnak 344 4/8 hold szántót és ezért kilencedet fizetnek.

Az uradalom majorsági földjei a lakosok földjei között 76 6/16 hold szántó és 133 5/8 hold majorsági kaszáló. Az uraság „különös privát legelője” az Akasztó-hegyen 251 2/8 hold, melyen „eddig a füzéri sveiczi marhák, azoknak megszüntetése után pedig a ligeti juhok legeltetnek”.

Majorsági épületek a faluban a római katolikus templom és plébánia istállóval, a kasznári lakóház istállóval és csűrrel, a pálinkaház és korcsma, a vízi lisztelőmalom egy pár kőre és a hozzávaló istállóval.

A falu végén a Majorkert 7 2/8 hold, ahol zöldségtermelnek „a hamuzsírfőzésnél használt béres ökrök részére”.

„Az egyházi épületek jókarban tartása az uraságot terheli és... ellátja a templomban lévő lámpát olajjal.”

„A kántor-kocsmáltatás Szent Mihály naptól Karácsonyig tarthat... kisebb vétségeknél az uraság intézkedik... a bűnösöket a vármegye ítéli.” (ÉBLE, 1911)

(A szántó és a rét területe 1200 négyszögöles úrbéri holdban az erdő 1600 négyszögöles kataszteri holdban van megadva.)

Az erdők területe, értéke és évi tiszta jövedelme 1827-ben:

Határ	Erdő kat. hold	Értéke forint	Évi jövedelme forint
Füzér	5 640	29 292	1 757
Nyíri	3 940	14 634	878
Radvány	3 184	9 973	598

A pagonyok-községek-erdők megnevezése és területe:

Határ (Pagony)	Község	Az erdő neve	Területe (kh.)	
			erdő	egyéb
Radvány	Mátyásháza	Véghegy	179	2
		Csonkás	87	-
		Kopaszka	51	4
	Vitány	Nagyerdő	298	4
		Vitányi erdő	240	22
	Biste	Kecske erdő	17	1
		Bábahegy	835	24
		Nyirjes	197	-
	Kajata	Koromhegy	920	48
	Radvány	Csere	119	-
		Payna	38	-
Villy	Tilalmas	201	2	
Füzér	Füzéri Felső-Erdő	Berzsen	502	86
		Dobrák, Feketehegy	1374	96
		Vereshegy, Melegoldal	406	7
		Maróka, Nagy-Almás	197	140
		Milicz és Szárhegy	780	4
		Tszra	267	11
		Tolvaj és Biksóshegy	226	2
		Orita és Nyársas	364	3
		Magos-Szántó-Őrhegy	332	18
		Remete-Tölgyes-Szőlőhegy	362	10
		Vágott-Perhegy-Kantóbérc	631	163
		Hrabó	459	1
		Szurok	349	78
Nyíri	Nyíri	Perhegy, Dobroka	350	12
		Tilalmas	340	1
		Fehérhegy és Biszke	330	4
	Komlós	Szántóhegy	254	1
		Baksa és Liget	127	9
	Füzér	Akasztóhegy	130	-
		Szill	62	75
	Hollóháza	Fagyoskút	188	7
		Kréta patak	281	3
		Pálhegy	346	8
		Májushegy	268	2
		Vashegy	354	11

A füzérkumlósi erdőgondnokság üzemtervéből tudjuk, hogy 1858-ban „Anton Sperling dipl. Waldmeister” új térképet készített a füzéri pagonyról 6 181 kat. hold 614 négyszögöl területtel. A fahasználat ekkor a községek közelében „jórészt erős áterdölésekre szorítkozott, mely eljárásnak káros hatása a gyér, kifüvesedett tölgy állományokban ma is igen jól észlelhető”, a távoli részek még őserdők voltak. „Az évi használatokat jórészt, mint tűzifát értékesítették, míg a kikerülő csekély mennyiségű épület- és szerszámfát uradalmi szükségletekre fordították. A hulladék szárazfát és gallyfát a vidék szegénysorsú lakossága kapta, amelyért köteles volt évente az uradalomnak meghatározott számú napig dolgozni.”

A rendszertelen használatok megszüntetése érdekében 1871/72-ben Hergloc erdőmester a füzéri pagonyt I. és IV., a nyíri pagonyt III. és V. üzemtestekre osztotta, „állabterképet” és „erdőrendezési tervezet”-et készített. Az általános erdőleírás mellett a térképen feltüntette az erdők kiterjedését, a fajok, a kor és a termőhelyi osztályok eloszlását, a vágás-sorrendet, az évi növedéket, a fatömeget és a vágástervet. A bükkösökben 80 éves vágásfordulót és fokozatos felújító vágásos üzemmódot, a gyengébb minőségű tölgyesekben tarvágást tervezett részben mesterséges felújítással, mert „e talajok a fokozatos felújítást el nem bírják”.

Nem mindenütt dolgoztak természetes felújítással. A Biste határához tartozó, Füzérközség magasságában fekvő Bába-hegyen pl. 1880 tavaszán 50 kat. holdon végeztek cserkéregtermelést. Kitermeltek 4728 ürm. hántolt tűzifát és a fuvarosok 20740 köteg (3650 mázsa) cserkérgest szállítottak Legenyemihalyi (Michalany) állomására, német exportra. A nyereség 33 forint 7 krajcár volt holdonként. (ERDÉSZETI LAPOK 1880. 736.)

Károlyi István gazdasági egyesületi elnöksége, akadémiai tagsága és közgazdasági szemlélete elősegíthette, hogy modern erdőtörvényünk, az 1879. évi XXXI. tc. megjelenése előtt már szakképzett erdőtisztek üzemtervet készítettek a füzéri erdőkre és a hitbizomány alapításával biztosította, hogy a családon belül megkötötteen öröklődő, fel nem osztható, el nem idegeníthető és meg nem terhelhető uradalomban szakszerű erdőgazdálkodás kezdődött.

Az 1880-ban hatályba lépő erdőrendezési utasítás alapján Pehán Gusztáv erdőmester irányításával 1884-ben új üzemtervek készültek, mindenütt 80 éves vágásfordulóval, „kizárólag fokozatos felújító vágásmód alkalmazásával” és az üzemtestek helyett I=A, IV=D, III=C, V=E üzemosztályokat (üo.) alakítottak ki.

Jelentős véghasználatokat terveztek, de mivel a kitermelt, vagy lábbon eladott fa értékesítési lehetőségét és tő melletti árát a kiszállítási viszonyok határozták meg, ezért az 1890-es években megépítették a Torok-Lászlótanyai utat, ami a kastély felépítése után „kőalappal bíró kavicsolt út” lett. Az 1870-es évek súlyos gazdasági válságát követő fellendülés idején 1880 után két részletben elkészült az „ínséges út”, majd a Kassára vezető közútból kiágazva a Hrabó-Drahos földút.

Figyelmet érdemel, hogy az uradalom erdőrendezőse a szikszói államépítészeti hivatallal együtt már 1922-ben elkészítette a Hollóházát Alsókékeddel összekötő „törvényhatóságának nevezett út nyomjelzését”, de az út csak 1986-ban épült meg.

Az 1905-1922. évekre vonatkozó „üzemátvizsgálási munkálat” – mai kifejezéssel üzemtervi revízió – adatai alapján áttekinthetjük a véghasználat és gyérités, a tölgy és bükk ipari fa arányát. (BAZ M Lt. IV. B – 410. No. 73.)

Az 1905-1922 évek véghasználatai:

Üzemosztály	Előírás		Teljesítés	
	kat. hold	m ³	kat. hold	m ³
A	397	57 209	309	51 761
C	212	18 042	151	13 199
D	297	39 334	142	21 004
E	496	82 880	342	60 105
Összesen:	1 402	197 465	944	146 069

Az üzemtervi előírás és a teljesítés közötti eltérést megtakarításként értékelték elődeink, aminek oka: „az előírt területek a háború előtt az értékesítés lehetőségének hiánya miatt csak részben voltak kihasználhatók”.

Az 1910. évi tölgytermés alapján az A üo-ban 171 holdon 26 015 m³ elő nem írt véghasználatot veztek „a természetes felújítás szem előtt tartásával”.

A kitermelt fatérfogat megoszlása fafajonként (m³):

Üzem- osztály	Tölgy		Bükk		Rezgőnyár	Összesen
	iparifa	tűzifa	iparifa	tűzifa	iparifa	
A	3 341	2 089	169	46 095	67	5 1761
C	508	8 755	-	3 936	-	13 199
D	2 436	8 858	67	9 643	-	21 004
E	4 774	28 773	777	25 781		60 105

Az uradalom szükségletén felüli iparifa „jórészt tővön, kisebb mértékben kitermelt állapotban... részben a vágás területén történő részletes, részben pedig nagybani eladás útján... értékesített”. A kevés „részletes” eladás a környék faszükségletét fedezte, a nagy tételben vásárló fakereskedők pedig a csányi vagy szalánci (Cana, Slanec, Szlovákia) vasúti rakodóra szállították az „A” és „D” üo. iparifáját.

1891. évi értékesítési adatok (korona):

Hónap	Füzér	Nyíri	Fakereskedő	
	részletes eladás			
január	17,03	497,75	Herczog	2 511,87
április	13,18	112,78	Herczog	1 161,37
június	33,88	357,23	Herczog	1 005,50
július	35,66	189,91	Bóhm	1 560,00

A fahasználat árbevétele (korona):

Gazdasági év	Épület és szerszámfa	Tűzifa	Állófa
1906/07	5 566	39 280	4 368
1908/09	1 291	47 413	16 883
1911/12	3 249	41 919	21 784
1916/17	2 436	196 945	19 279

Az „E” üzemosztály iparifáját Nyíri határában termelték. 1905-ben 35-36 koronát kaptak 1 000 db 2 m-es szőlőkaróért, 1908 decemberében „haszonfa” néven árverezték a tölgyet. Ekkor vezették be a házilagos termelést, a fűrészszel való fadöntést. Az erdőmester ismerhette az Abaúj vármegye monográfiájában RÖZSE FERENC okl. erdész által ismertetett számítást, ami szerint „a fa levágásánál kerülni kell a fejszével való vágást, mivel minden 100 öl favágásnál 16 ¾ öl faforgácsokban elvesztegetődik a mi pedig tetemes veszteséget okoz”.

A legtöbb tűzifát a hollóházi gyárat is kiszolgáló „C” és „E” üo-ban termelték, de a háború miatt jelentősen csökkent a gyár termelése, a masszamalomban keretfűrészelt állítottak fel és Buchalla Jenő visszaemlékezése szerint ez a fűrész vágta fel az első bükkkrönköt.

A gyérítés – régi nevén előhasználat – üzemtervi előírása és teljesítése az 1905-1922. években:

Üzemosztály	Előírás kat. hold	Teljesítés	
		kat. hold	m ³
A	584	89	859
C	212	175	2916
D	357	217	1332
E	545	582	7499
Összesen:	1 698	1 063	12 604

Az üzemtervi előírás fatérfogatát nem ismerjük. A legtöbb gyérítést Hollóháza térségében végezték, 13-16 m³/hold belenyúlással, a kitermelt faanyagot kizárólag tűzifaként értékesítették. Rendszeres gyérítést csak az „E” üo-ban végeztek, az „A”-ban egy, a „C” és „D”-ben 5-5 erdőrészben dolgoztak, különböző években.

A vizsgált időszak értékelésénél figyelembe kell vennünk az első világháború, a forradalmak, a cseh megszállás, a trianoni új országhatár kihatásait is. A háború kitörésekor a kora miatt maradt szolgálatban az erdőmester és néhány erdőőr. A többiek – erdőgondnokok, erdőőrök – az élet-erős fakitermelőkkel, talpfafaragókkal, fuvarosokkal együtt hadba vonultak és közülük sokan hősi halottak lettek. Az 1935. évi abaúji monográfia szerint Füzérről bevonult 70 férfi. (MOLNÁR, 1935) Elesett: BACSÓ JÓZSEF, BODNÁR MIKLÓS, H. BODNÁR JÁNOS, KRISTÓF IGNÁC, LACZKÓ ISTVÁN, LACZKÓ JÓZSEF, LUKÁCS JÁNOS, TÓTH JÁNOS, VERÉB MIKLÓS. Többen kaptak kitüntetést, BALOGH ANDRÁS és FORRAI JÁNOS erdészeket vitézzé avatták. Nem csak az értékesítési lehetőség, hanem a munkaerő hiánya is akadályozta tehát az üzemtervi előírások teljesítését.

A világháborút követő forradalmakról, a cseh megszállásról adatokkal alig rendelkezünk. Az 1919. és 1920. évi alispáni iratok (BAZ M. LT. IV. B-401.) tárgymutatójából tudjuk, hogy gyűjtöttek adatokat a proletárdiktatúráról, készült jelentés a „Füzér községben elkövetett izgatásról”, a Füzérkomlóson okozott „hadikárról”, Hollóháza „megszállásáról”, az erdei lopások megakadályozásáról. Nem ismerjük, hogy végrehajtották-e a Forradalmi Kormányzótanács 1919. április 3-án kelt XXXVIII. sz. rendeletét a nagybirtok köztulajdonba vételéről, mert ezek az iratok nem lelhetők fel.

Az 1924. évi üzemtervben leírták: „A forradalom idején több község határában is volt kisebb-nagyobb károsítás. Különösen a 9 (Nyíri), 39-40 (Füzérkomlós), 59 (Hollóháza), 63,74 (Füzér) tagok erősen meggyérített középkorú és fiatal állományai árulják el a környék népének akkori, korlátlan beavatkozását”.

Az évekig még bizonytalan országhatáron, mint saját területükön valahogyan átjártak az uradalom tisztviselői. A tárgymutatóból tudjuk, hogy 1920. szeptember 13-án, az államrendőrség detektívje jelentést tett a főispánnak „A gróf Károlyi László féle hitbizományi uradalom erdőtisztjei által elkövetett csempészetekről”. A főispán a jelentést „szabályszerű eljárás végett” kiadta az alispánnak, az a gönci főszolgabírónak. A jelentés további sorsát és eredményét nem ismerjük, de 1921 elején határőr őrsparancsnokságot állítottak fel Hollóházán és Pusztafaluban.

Az 1909. és 1910. években készített üzemtervek érvényessége lejárt, ezért 1919 novemberében a Közigazgatási Bizottság utasította a Hollóházán székelő Lonkay Antal erdőmestert, hogy „valamennyi gazdasági osztályról új gazdasági tervek és térképek készítenők 1920 végéig”. Szakember hiányában azonban a tervek nem készülhettek el, ezért módosítások után az FM 1922. december 31-ét jelölte meg végső határidőként.

Az időközben hivatalban lépett Onczay László intézkedett és fiatal szakembereket osztott be Schudich Nándor mellé az üzemtervek elkészítésére. A bizonytalan országhatár miatt azonban a füzéri részeket nem tudták felmérni, ezért kérte a határidő módosítását. (BAZ M Lt. IV. B-404. 1 dob)

„995/1922. sz.

Nagyméltóságú M. Kir. Földművelésügyi Minister Úr!

Gróf Károlyi László füzérkomlói erdőhivatala nevében azon kérelemmel fordúlok Nagyméltóságodhoz, méltóztassék a f. évi április hó 6-án 2348/1.B. 4 sz. alatt a hátralékos üzemrendezési munkálatokra engedélyezett határidőt a füzérradványi uradalomra nézve 1923 december hó 31-ig meghosszabbítani.

A trianoni békeszerződés ugyanis az uradalom északkeleti és délkeleti részéből, nevezetesen Füzér, Füzérkajata, Biste, Vily, Vitány és Mátyásháza községek határából igen jelentékeny erdőterületet, mintegy 3900 kh.-t szakítottak el és juttatott cseh megszállás alá. Az országhatár kitűzése azonban csak ez év november havában fejeződött be, míg a határvonal átadása legjobb esetben a jövő év nyarán a határvonal elhelyezése után várható és így jelenleg az a helyzet, hogy több száz hold nekünk ítélte terület van még mindig cseh megszállás alatt, viszont a kitűzés szerint egyes még meg nem szállott részek cseh megszállás alá fognak jutni.

A határvonal a régi gazdasági egységeket teljesen felborította úgy, hogy a visszamaradó csonka gazdasági osztályok újra való csoportosítása válik szükségessé. Ezen újra való csoportosítás csak az országhatár felmérése és a jelenleg még megszállás alatt levő, de visszakerülő erdőterületek felvétele alapján vihető keresztül, mely külső munkálatok azonban a határvonal átadása előtt a cseh határőrség indolentiája miatt nem eszközölhető.

Tisztelettel megjegyzem, hogy az uradalomhoz tartozó Kisbózsva, Kishuta, Nagyhuta községek határában levő erdőterületekről, mivel azok egy összefüggő gazdasági egységet képeznek a főbb gazdasági elveket tartalmazó jegyzőkönyv betérjesztett és annak jóváhagyása után az üzemterv is benyújtandó.

Füzérkomlós 1922 évi december hó 28.

Kiváló tisztelettel
Onczay László sk.
erdőtanácsos

Az 1925-ben hatályba lépő üzemterveket Schudich Nándor készítette. Kedvezőnek ítélte az addigi üzemrendezéseket, mert a rendszeres gazdálkodás bevezetésével 71 %-ról 42 %-ra csökkent az idős állományok aránya. A bükkösök természetes felújítását sikeresnek tartotta, de a tölgyesekben sok a sarj, mert a vetővágást 5-6 év múlva, a felújulástól függetlenül követte a végvágás. Megállapította, hogy eredmény csak ott van, ahol „a vetővágás után bőséges makktermés következett be és a felcseperedett fiatalost gyakori tisztító vágásokkal a sarjak elnyomásától meg tudták védeni”. Értékelte, hogy a kedvezőtlen tapasztalatok alapján áttértek a fokozatos felújítás több – 3-4 – vágásos alakjára, mert így a bontás „a megtelepedett fiatalos érdekeitől van függővé téve”.

Rámutatott, hogy az „óvatosabb...”, sőt záródásbontó gyérítés bevezetésével... értékes állományok nevelésére... a talaj termőerejének állandó fenntartására törekednek”.

A földművelésügyi miniszter által 1920-ban kiadott Erdőrendezési Utasítás alapján készített üzemtervben a „jövő gazdasága” cím alatt meghatározta a tenyésztendő fajokot, az üzemmodot és vágásfordulót, az erdőfelújítás és erdőnevelés szabályait, a vágástervet. Idézzük: *„... tenyésztendő fajajul továbbra is a kocványtalan tölgy és a bükk marad... a lankás, jobb talajú helyeken a tölgy uralkodó szerepét visszazerezni... az erősebben elkopárosodott részeken átmeneti fajajul erdei és feketefenyőt kell telepíteni... magasabb fekvésű bükkösökben jegenyefenyő megtelepítése kisebb csoportokban megkísérelendő... északi termőhelyeken ajánlatos a lucfenyő csoportos közbelegyítése... a kőris, juhar, hárs, vadcserezsnye, szil megtelepítése már pénzügyi szempontból is indokolt... az eddigi fokozatos felújító vágásmód kezdetleges alakja nem alkalmas nagy műfatömeeggel bíró állományok nevelésére, a jövő gazdálkodás alapjául a szálaló vágásos eljárás veendő. A vágásfordulót az eddigi 80 év helyett 100 évre kellett emelni... a vágást a természetes felújulás érdekeinek megfelelő irányba... szálaló szegélyvágásokkal kell vezetni... az ápolásra az eddiginél nagyobb figyelem fordítandó.”*

Véghasználatra „lett sorolva elsősorban a már fokozatos felújítás alatt álló területek, továbbá a vágható kort elért állományok a felújításra való tekintettel 1/5-1/2 területtel! Ezen előírás nem kíván merev sablon lenni... a termelések... a haszonfagazdaság elvei szerint... kiterjeszhetőek”.

Hasonló elvek alapján újtották meg a kemencepataki erdőgondnokság üzemterveit, a pálházi fűrészüzem és a gazdasági vasút megépítésével pedig új alapokra helyezték a hitbizományi uradalom erdőgazdálkodását.

Az új fűrészüzem térségében a 19. század közepétől működött valamilyen üzem, de téves községhatár azonosítás miatt a fűrész több néven szerepel. Először kisbózsnavi fűrészmalom, 1910-ben pálházi gőzfűrész. Tulajdonosaik vagy inkább bérlőik Meller és Goldstein ellen csődjeljárást rendelt el a kassai kir. törvényszék (ZEMPLÉN, 1910. május 4.). 1920-ban kishutai fűrésztelep, ahol 21 fő dolgozott. Az Északmagyarországi Fűrészek 1962-ben kelt tájékoztatója csak 1920-tól, az építés kezdetétől ismerteti az üzem történetét.

1923 tavaszán üzembe helyezték a pálházi „gőzfűrész”, 1924 decemberében „befutott a vonat” Füzérkomlóra, 1925-ben Sátoraljaúj helyben és Nyíregyházán az uradalom fatelepein árulták a füzéri erdőben kitermelt tűzifát, szőlőkarót, kerítésoszlopot, kocsirudat, keréktalpat és –küllöt, a jól faragható „komlósi tufakövet”, téglát, 1926-ban pedig az Országos Erdészeti Egyesület soproni közgyűlésén Onczay László, az uradalom erdőigazgatója tartott ünnepi beszédet.

Idézzünk előadásából:

„... több munka árán teremtsük elő – de nem a fakészlet rovására – azt a bevételt, mellyel a jelen idők fokozottabb igényeit is ki lehessen elégíteni... számottevő jövedelmet nem tud produkálni... aki fáját feldolgozatlanul adja tovább... ha termelvényeinket magunk tudjuk az országos közlekedési vonalak állomásaira lehozni, úgy azok értékesítése is újabb hasznot hoz nekünk... vallom, hogy a jövedelmet szaporító üzleti tevékenység végeredményben a fát szolgáltató erdő nagyobb megbecsüléséhez, s gondosabb ápolásához fog vezetni... a teljes feldolgozásra törekvő, s üzleti alapra helyezett üzem nem utópia.. a fejlődésnek ez az útja.”

Az intézkedések eredményeként az 1923-1932. évekre előírt 664 hold véghasználatot területben 94, fatérfogatban 98 %-ra teljesítették. A kitermelt fatömegből a tölgy 36, a bükk 64 % volt. Az iparifa kihozatal tölgnél 60 %, a bükknél 10 %.

Az üzemtervi feljegyzés szerint 1925-ben, majd „1926. év őszén rendkívül bőséges tölgy makktermés volt, s az enyhe tél és a kedvező időjárás következtében a legtöbb kihasználás alatt álló erdőrészen szép újulat keletkezett”, ezért fokozatosan emelkedett a véghasználati termelés. Az 1929-1933. közötti világgazdasági válság miatt azonban pangott a fapiac, ezért az uradalom jelentősen csökkentette a véghasználatot. A válság hatását szemléltessük a talpfa- és donga-piac alakulásával.

Az uradalom régi szállítója volt a MÁV-nak és úgy nyerte meg a versenytárgyalásokat, hogy néhány fillérrel olcsóbban ajánlotta talpfáját. 1928-ban pl. 103 ezer pengő értékű talpfára kapott megbízást, mert az alábbi ajánlatokkal pályáztak: (P/db)

Termelő	Tölgy		Bükk	
	2,60-as	2,50-es	2,60-as	2,50-es
Károlyi	9,10	8,95	6,80	6,30
Stirling	9,60	9,40	6,90	6,70

Az uradalom ajánlatát fogadták el, a Telkibányán termelő STRILING-cég nem kapott megbízást, és ez is hozzájárult a cég csődjéhez.

1933-ban már csak 11 896 db talpfát termelt az uradalom, mert a válság és a szabályozatlan faimport miatt csökkent a talpfa ára: (P/db)

Év	Tölgy		Bükk	
	2,60-as	2,50-es	2,60-as	2,50-es
1928	9,10	8,95	6,80	6,30
1933	8,95	5,70	4,55	4,30

Buchalla Jenő szerint évente 90-100 ezer db dongát és 50-60 ezer db szőlőkarót is termeltek. Ha gyenge volt a szüret, akkor a dongát exportálták, pl. 1928-ban 80 %-ban német dongát termeltek a Stranglapis-Kelemen-völgy térségben, 1932-ben pedig bécsi megrendelésre szállítottak dongát.

Növelte az iparifa kihozatalát, hogy pl. 1928-ban a pálházi fűrészüzemben 1 726 m³ bükk és 1 030 m³ tölgy rönköt dolgoztak fel rövid (25-60 cm) és hosszú (100 cm-től) friznek, fűrészárúnak, aminek jelentős részét exportálták, a szélezetlen tölgy boulest 130, a szélezett párizsi árut 200 P/m³ áron.

Az uradalom szakemberei állandóan figyelték a fapiacot, a pályázati lehetőségeket, és kedvező ajánlatukkal nyertek is a versenytárgyalásokon. 1928 júniusában pl. 240 ürm tűzifát szállítottak Sátoraljaújhelybe, Zemplén vármegye intézményeinek 12,30 P/ürm áron.

A tűzifa kereslete a bükk iparifa kihazatalt is befolyásolta, mert „érthetetlen divat” volt bükk hasábfával fűteni, és pl. 1931-ben 20 ezer vagon bükk tűzifát hoztak be Csehszlovákiából.

Kiszállíthatunk érte 29000 db hizott sertést, de itthon halmozódtak a tűzifa készletek. Ekkor került a füzéri bükk tűzifa kisvasúton Kótaj-Nyíregyháza-Nagyhalász-Dombrád állomásaira, szeszfőzdéibe.

Az új üzemtervben szakszerűbb lett a nevelővágások tervezése. Több területen és nagyobb belenyúlási eséllyel tervezték a gyérítéseket és kiemelték; „az előírt terület... használata kötelező, a fatömeghozam azonban csak tájékoztató”. Figyelemre méltó az a megállapítás is, hogy „Az erdőőri személyzet az állomány ápolásában nem gyakorlott, ennél fogva az erdőgondnokság sürgős feladata lesz a személyzetet megfelelően kioktatni”.

A természetes felújítás és az erdőnevelés korszerű elveinek kialakítását elősegítette, hogy az uradalom vezetői jó kapcsolatot alakítottak ki a soproni erdészeti kísérleti állomással és a főiskolával. Roth professzor irányításával 1925 után a Május-hegy 81/d erdőrészlet 60 éves bükköseben gyérítési kísérleteket végeztek. A területet két részre osztották; az egyikben csak az elnyomott egyedeket szedték ki, a másikban záródásbontást is végeztek. A Bükkfás-hegy 150/c erdőrészlet egyik részén csoportos felújítás, a másik felén vonalas-szálalás kísérleteket végeztek.

A terepi munkákat Schudich Nándor irányította, tanulmányutakon a hallgatókkal együtt értékelték a látottakat, és az ERDÉSZETI KÍSÉRLETEK-ben ROTH GYULA ismertette a kísérletek eredményeit.

Az 1923-1932 évekre előírt 1 077 kat. hold gyérítést területben 162, fatömegben 140 %-ra teljesítették, mert itt számoltak le 220 hold tisztítást is.

Az erdőfelújítás elszámolásának korabeli rendszere nehezen értékelhető, de azt megállapíthatjuk, hogy a 623 kat. hold véghasználati területen „sikeres fölújítás” címen felvettek 537 hold természetes és 135 hold mesterséges újulatot. Az új erdő tehát 80 %-ban őshonos fafajú, mageredetű természetes újulat volt. A kevés mesterséges erdősítést is saját magból és saját csemetekertben nevelt tölgy, bükk, kőris csemetével, az alátelepítést makkvetéssel végezték. Figyelmet érdemel, hogy a kevés luc- és feketefenyővel végzett pótlásokból szinte semmi nem maradt.

A kataszteri tiszta jövedelem megállapítása érdekében a vilyipusztai könyvelőség üzemosztályonként számolta el a bevételeket és a kiadásokat. A füzérkomlói erdőgondnokság 1928-1930-1932. évi mérlegeredménye a bevételek és kiadások fontosabb tételei (1937. évi üzemterv):

me.: pengő

Megnevezés	1928	1930	1932
Bevétel	118 814	89 845	106 013
Kiadás	62 930	60 771	48 180
Nyereség	55 884	29 074	57 833

Megnevezés	1928	1930	1932
<i>BEVÉTELEK</i>			
tűzifa	77 484	50 844	68 956
szerfa és fagyártmány	37 398	38 947	32 252
egyéb	3 932	54	4 805
Összesen:	118 814	89 845	106 013
<i>KIADÁSOK</i>			
épületek fenntartása	2 084	5 450	1 623
útépítés	2 187	1 000	1 418
utak, hidak fenntart.	5 173	6 281	4 763
erdősítés, csemetekert	6 242	9 388	2 359
fogattartás	1 800	1 508	1 969
személyi járandóság	13 428	12 791	10 314
orvos, gyógyszer	563	310	535
vadászat	4 339	358	2 551
adók	6 982	3 808	4 601
Hozzájárulás:			
erdőrendezőség	6 585	4 119	4 484
erdőigazgatóság	5 610	4 834	3 120
budapesti központ	2 700	4 000	4 000
pálházi kórház	1 600	1 800	1 300
Összesen:	62 930	60 771	48 180

Néhány példa: 1929 februárjában 41 napszámot számoltak el 2 P/nap bérrel a komlói vasúti rakodón a hó és jég eltakarítására. Pilvein Vince kerékgyártó mester kőrifa felhasználásával javított két kocsikereket.

Elszámolva:

12 db keréktalp á 80 fillér	9,60 pengő
20 db kerékküllő á 35 fillér	7,00 pengő
a kerekek lakkozása	3,00 pengő
	<u>19,60 pengő</u>

1932-ben 1 csomag éles sarok 4,80 P, 1kg gyertya 4,20 P.

A Hrabó – Vágott-hegy – Bükkfás-hegyi utakon

útjavítás	27 nap	á 1,00	27,00 pengő
útjavítás	14 nap	á 1,60	22,40 pengő
47 fm támfal rakás		á 1,00	47,00 pengő
694 fm támfal javítás		á 0,10	69,40 pengő
hídjavítás a Grófi úton	8 nap	á 2,20	17,60 pengő

1928-1930 között 13 erdőrészen 32 holdon bükkmakkot vetettek, 14 erdőrészen 30,7 holdon első kivitel, 10 holdon pótlást végeztek lucfenyő csemetével, amit a 0,3 holdas Felső-csemetekertben neveltek.

1936-ban az új üzemterv készítésekor Schudich Nándor kifogásolta, hogy 1930-ban miért nincs elszámolva 1 358,35 P vadászati költség, miért kevesebb az adó, miért 4 000 P a pesti hozzájárulás stb., de a könyvelőség válasza nem volt megnyugtató.

Nem minden kiadást könyveltek, mert pl. évtizedeken keresztül szállítottak a füzérkomlói erdőbirtokossági és legeltetési társulat útjain, és ezért a komlóiak 1 hold kaszálót használtak a Szontában.

A gazdasági válság elhúzódása miatt a legnagyobb vevőhöz, a MÁV-hoz kényszerült az uradalom és 1934-ben 200 csoport tölgy, 150 csoport bükk talpfára (1 csoport = 100 db különböző méretű talpfa) és 400 m³ tölgy váltófára kaptak megrendelést.

Az új üzemterv előkészítéseként 1934 szeptemberében kérte az uradalom egy fél fordulósak – 10 év – tartamig a vágásforduló 80 évre történő leszállítását. Emlékeztettek arra, hogy az előző üzemtervben „az 1923-1942 évig terjedő I. fordulósakra a ... 80 éves vágásfordulónak megfelelő terület lett előírva és engedélyezve”. Hivatkoztak a gazdasági válságra, a pangó fapiacra, a növekvő adókra, a munkanélküliségre, és arra, hogy nincs kereslet a vastag faanyagra, a fűrészrönkök talpfának, dongának kell feldolgozni.

Gyorsan intézkedtek, mert 1934. december 1-jén Abaúj-Torna vármegye Közigazgatási Bizottsága értesítette az uradalmi erdőigazgatóságot, hogy „a m. kir. földművelésügyi miniszter úr... kivételesen megengedte, hogy ... a 80 éves vágásforduló alapulvételével történjék” az üzemterv megújítása. Kikötötték azonban, hogy az előzetes jegyzőkönyvet sürgősen egyeztetni kell a miskolci erdőigazgatósággal és be kell szerezni a hitbizományi bíróság hozzájárulását.

Húsz hónapig tartottak az egyeztetések, engedélyezések és 1936. szeptember 21-én az FM jóváhagyta az előzetes jegyzőkönyvet, előírva, hogy az abban „lefejtett főbb gazdasági elvekhez szigorúan alkalmazkodva az üzemtervet készítse el” az uradalom.

Az 1937-ben jóváhagyott üzemterv szerint évente 63 holdon 10 100 m³ főhasználat, 178 hold gyérítés és 83 hold tisztítás végezhető, de a pangó fapiac és a makktermés hiánya miatt 1933-1936 között ezt sem teljesítették. Az új üzemterv megerősítette a természetes felújítás korábbi elveit és előírta: „*a természetvédelem céljából meghagyandók ... a források körül lévő idős magfák*”.

A kevés talpfát a füzérkomlói rakodón vette át a MÁV, a tűzifa nagy részét a Faforgalmi Rt-nak adták el. 1936-ban 14 erdőrészletben 37 holdon vetettek Senyőben gyűjtött bükk makkot, hogy segítsék a felújítást.

A kiszállítás érdekében trasszírozott földutakat építettek „Schudich-módszer” szerint a Bodogány, Szőlőhegy, Hajagos, Őrhegy térségében. Tudták, hogy Károlyi László szereti a vadat, kedveli a vadászatot, ezért a véghasználati állományokban tervezett út nyomvonalán először cserkészutat építettek. Vadászaton, cserkelés közben bemutatták a „vonavezetés jóságát”, megemlítve, hogy mennyivel könnyebb lenne lovaskocsival közlekedni, így minden „bemutató” 1-2 km új út megépítését eredményezte. (SCHUDICH, 1924.)

Az 1937 utáni időszak fakitermelési adatai hiányosak és áttekinthetetlenek. Füzéren befejeződött a 166 hold mezőgazdasági és kopár terület fásítása, nőtt az erdők területe, ezért az FM engedélyezte, hogy a Károlyi-uradalom Csomád (Pest megye, Fót mellett) községhatárban fekvő 130 kat. hold területű „B” üo-ban a faállományt kiírta és a területet kivonja az erdőgazdasági művelés alól. A kitermelt 2 200 m³ túlhasználatot a kemencepataki erdőgondnokságnál, a „H” üo-ban kell megtakarítani.

1937-ben pl. az FM úgy engedélyezett Füzéren 157 holdon 25 500 m³ rendkívüli véghasználatot, hogy azt az uradalom tiszavidéki erdőgondnokságánál, Szamosszeg határában termeljék ki és a fatömeg 40 %-át Füzéren takarítsák meg.

1938-ban az FM ismét engedélyezte, hogy a füzérkomlói erdőgondnokság „a rendes évi hozamon felül 3 ½ évi fatömeg erejéig rendkívüli használatot gyakoroljon és ezt vágásáthelyezés alakjában” ismét a tiszavidéki erdőgondnokságnál, de Olcsvaapáti erdejében vegye igénybe, „264,7 kh-on 36 200 m³-t irtással kihasználjon, a területet birtokpolitikai célból az erdők állományából kivonja”, de helyette Fehérgyarmat község határban 300 kh. mezőgazdasági ingatlant be kell erdősíteni. A kitermelt fatömeg 50-50 %-át a füzérkomlói és kemencepataki erdőgondnokságoknál kell megtakarítani.

A két engedély 61 700 m³ megtakarítást írt elő és ennek is köszönhető, hogy a II. világháború idején a kassai erdőigazgatóság csak esetenként írt elő rendkívüli vagy kényszertermelést. 1943/44-ben pl. 25 090 m³ véghasználat és 8 920 m³ gyérítés volt a terv, ami a „rendes évi vágás” vagyis az üzemtervi előírás.

Így kaptak szántót a szegény szatmár-beregi parasztok, és így maradtak meg a hegyközi erdők.

Az erdőgazdálkodás mennyiségi és minőségi jellemzői mellett meg kell emlékeznünk azokról is, akik megtervezték, irányították és elvégezték az erdei munkákat. Erdőmérnökök és fakitermelők, erdőrendezők és fuvarosok, erdőőrök és csemeteültető asszonyok, dongások egyaránt elősegítették, hogy az erdőgazdálkodás sok embernek adott munkát és szerény kezeset.

Az erdőgazdálkodással kapcsolatos munkákat az 1925-ben Füzerről Füzérkomlóra helyezett erdőgondnokság irányította, így közvetlen, napi kapcsolatban volt Füzér és a környező települések lakosságával. Az 1925-ben 6 159 hold területű erdőgondnokságot „egy okl. erdőmérnök vezeti, egy segéderdőmérnök, 12 erdőőr és 1 raktárnok segítségével... a Koplalón, Füzér Felső-malomnál és Lászlótanyán székelő erdőőrök... a vadászati teendőket is ellátják”. 1937-ben a személyzet: „1 erdőmérnök, 1 tapasztalt fakitermelő (manipuláns), 9 erdőőr, 2 vadőr, 1 raktárnok. Erdőőri lakások: Füzér 2, Füzér Felső-malom 1, Lászlótanya 2, Stranglapis 1, Koplaló 2, Hollóháza 2, Filkeháza 1”, olvashatjuk az üzemtervekben.

A füzéri erdőrendezés feladata a Károlyi uradalmak üzemterveinek elkészítése, minden mérnöki munka, utak tervezése és építése. Schudich Nándor mellett csak egy-két fiatal erdőmérnök volt állandó alkalmazott, de a munkáktól függően szigorló vagy segéderdőmérnökök is dolgoztak, akiket pályázat alapján vettek fel.

Az alkalmazottak javadalmazását az iskolai végzettség és a szolgálati idő alapján állapították meg. A fizetés mellett kaptak lakást kerttel, illetményföldet vagy gabonát, tűzifát, családi pótlékot, karácsonyra 13. havi fizetést, a végzett munka szerint jutalmat vagy jutalékot, az iskolás gyerekek 16 éves korig minden karácsonyra egy pár cipőt. Az uradalomnak saját „nyugdíjintézménye” volt, az alkalmazottak a fizetés felét kapták nyugdíjként, 5 mázsa gabonát és 4 szekér tűzifát.

Az erdőőrök és vadászok évente kaptak egy-egy nyári és téli egyenruhát, kalapot, bakancsot. Károlyi Istvánné naplójából tudjuk: „Apósomat... Radványban vagy Kőkapun... soha nem láttam más öltönyben, mint a zöldes-szürke vadászöltöny, ugyan az amibe a kerülők jártak... azzal a különbséggel, hogy azok nyáron vászonruhát kaptak... apósom pedig télen nyáron ugyan abban a vastag lódenben járt.”

1937 őszén Károlyi László fóti ravatalánál is lóden egyenruhában, kalapban, fáklyával állt díszőrséget négy vadász (KABABIK JÁNOS és fiai: József, Gyula, Béla) és két erdész.

Az alkalmazottak és családtagjaik, a balesetben sérült munkások ingyenes orvosi ellátásban részesültek az uradalom pálházi kórházában, a betegség idejére táppénzt kaptak.

Az ERDÉSZETI LAPOKban megjelent hirdetés szerint pl. 1907-ben az erdőtiszt (erdőmérnök) javadalmazása: évi 2000 korona fizetés, a tiszta jövedelem után %, lakás, kert, 10 hold föld, 44 űrm hasábfá, 2 tehén és 4 növendék legeltetési joga.

Az állandó erdei munkások Füzér, Füzérkomlós, Pusztafalu, Nyíri, Hollóháza községekből „verbuválódnak...”, de a fagyártmányok – talpfa, donga, szőlőkaró – készítésére sok munkás-kéz kerül ki Telkibánya, Regéc községekből”. Ezek „a munkások a különböző fagyártmányok (talpfa, donga, szőlőkaró), bányafa készítésében, a tűzifa termelésben és kézi szánkón való közelítésben egyaránt nagy jártassággal bírtak” – írja az üzemterv.

A fűrészszel történő szakszerű fadöntés és a faragás elsajátítása nem ment könnyen. A 19. század végén, a fakereskedelem kialakulásakor a tövön megvett fát a vevő saját, nagyrészt idegenből hozott munkásokkal termelte ki és dolgozta fel. A Kánya-hegyi nagy termelésnél még galíciai termelők és talpfafaragók is dolgoztak a füzéri, hollóházi munkások mellett.

A házilagos erdőgazdálkodás bevezetésével és a pálházi fűrész üzembe helyezésével az uradalom lett a munkaadó és a fapiac igényeinek megfelelően kellett a kitermelt fát felkészíteni. A több választéknak is alkalmas szálfát a manipuláns hosszoltta rönk, talpfa, dongafa, stb. méretre, de a dongások csak akkor mehettek a vágásba, amikor a rönköt már átvették, „legöllereztek” (a Göhler-rendszerű számozó koronggal a bütübe ütötték a rönk sorszámát, hosszát, átmérőjét). Ha valaki átvett rönkből hasított dongát, az szigorú büntetést fizetett és kitiltották a munkából.

Az uradalom központilag szerezte be a jó minőségű szerszámokat (fejsze, fűrészek, plankács, reszelő stb.) és részletekben vonta le az árát. Az erdei munkások a fizetésen felül kaptak évente 6-8 szekér gallyfát, méltányos áron vásárolhattak néhány szarufát, gerendát, téglát stb. részletfizetésre.

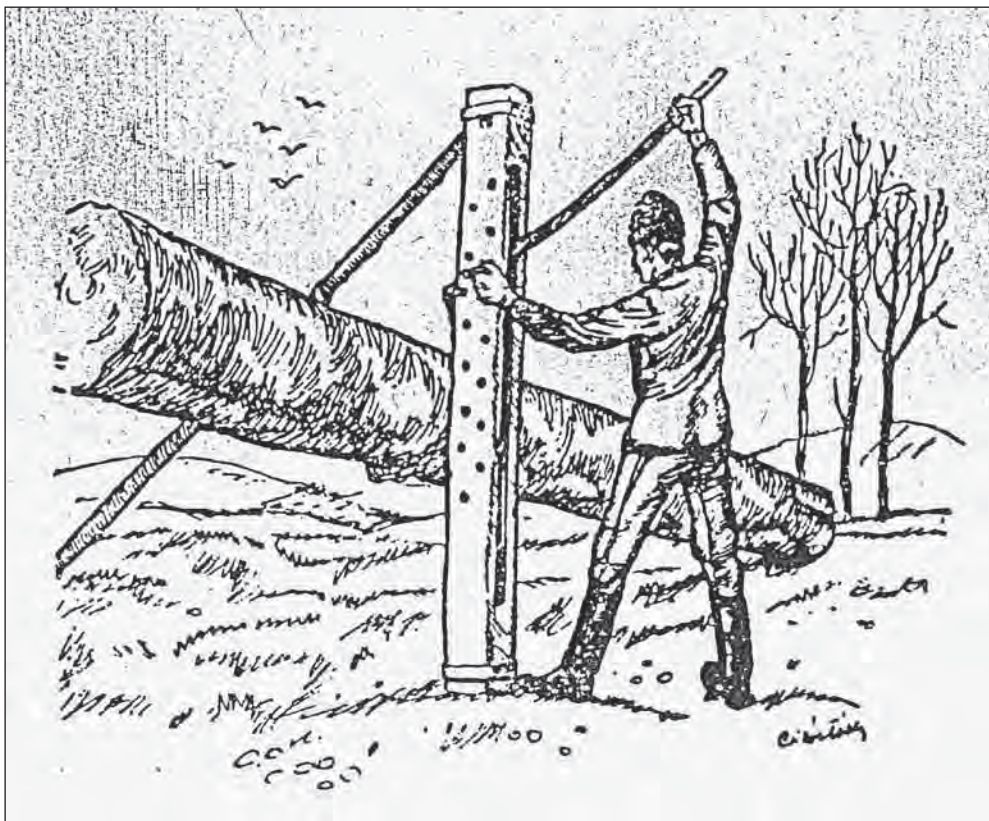
Ezt a kedvezményt nagybani eladásnál is alkalmazták, 1891-ben pl. egy osztrák vevő négy részletben fizetett 7000 korona előleget a cserkéregért. Az 1930-as években Sátoraljaújhelyen az uradalom pénzbeszedője havonta kereste fel a fatelepi vásárlókat, és ha valaki nem fizette az esedékes részletet listára került, és többé nem szolgálták ki.

A kitermelt faanyag szállításánál nem csak a feltárlatlanság és a távolság játszott szerepet, hanem a falusi fogatlétszám, „a szegény vidék fuvarereje” is. A statisztika szerint 1896-ban Füzér-Komlós-Pusztafalu együttesen csak 66 lóval (33 fogat) rendelkezett, így az uradalom kénytelen volt saját fogatüzemet fenntartani László-tanyán és Kemencepatakon. (Emlékezünk! 1626-ban csak Füzéren 57 ló és 75 ökör volt.)

Buchalla Jenő szerint 7 saját fogat dolgozott és a vastag rönkök közelítésénél két bivalyt is alkalmaztak. Az 1891. évi pénztárkönyv szerint az első félévben 41,28 forint volt a Lászlótanyai kovács és bognár számla, de külön fizettek 40 szekerrúd és 100 löcs készítéséért 8 forintot. 1891 áprilisában a radványi vadaskert építésénél dolgoztak a Lászlótanyai fogatok és ezért 216 forinttal terhelték a vadászatot.

A falusi fogatlétszám fokozatosan emelkedett, különösen amikor elkezdődött a hasáb tűzifa szállítása Sátoraljaújhelybe. A fuvarosok magasabb bért kértek, de az uradalom nem bért emelt, hanem vásárolt két tehergépkocsit és azzal szállította a fát Kassára is.

A fűrészrönk nagyobb arányú termelésekor ismét magasabb bért kértek a fuvarosok, de az uradalom „Diósgyőr vidéki fuvarosokat” alkalmazott, „akik egyrészt az ilyen szállításban már kellő gyakorlattal bírnak, másrészt nagy teljesítő képességüknél fogva méltányos fuvarbérért dolgoznak, ami a vidéki fuvarberek kialakulására csökkentőleg hat” olvasható az üzemtervben. Ezek a „bükkszentí”, répáshutai fuvarosok hozták magukkal a Lugosi-féle rönkemelőt, néhányat megvásárolt tőlük az uradalom és sokáig használták is a fuvarosok.

Lugosi-féle rönkemelő (In: Viga Gyula 1980.: Történeti-néprajzi adatok a Kelet-Bükk falvainak erdőléséhez)

Az uradalmi fogatok száma gyakran változott, mert ha 5 pengőért jöttek fuvarba, akkor 7 pengőért nem tartottak uradalmi fogatot. Részletre eladtak néhány lovat, szekeret, szerszámot „majd letudod az árát”. Valamennyi saját fogat mindig volt, mert csak így tudták biztosítani a talpfa, donga stb. határidőre történő szállítását a füzérkomlói vasúti rakodóra. 1928. szeptemberében – krumpliasás, őszi szántás – pl. 10 394 db német és gönci dongát szállított a „regie fuvarcsoport” a Stranglapisról, a Kelemen-völgyből a vasúti rakodóra.

Gróf Károlyi László és szakemberei nyitottak és segítőkészek voltak a társadalmi igények iránt is. Károlyi László alapító tagként adományokkal segítette az ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLETET és védnöke volt a TISZAJOBPPARTI VÁRMEGYÉK ERDÉSZETI EGYESÜLETÉNEK.

Ennek a vidéki egyesületnek volt ügyvezető alelnöke Onczay László, a MAGYAR ERDŐGAZDA c. szaklap szerkesztője, fontos szakkikkek szerzője és aktív tagja az ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET IGAZGATÓ VÁLASZTMÁNYÁNAK, az ORSZÁGOS FAGAZDASÁGI TANÁCSNAK, és akinek a hazai mezőgazdaság fejlesztése körül szerzett érdemei elismeréséül a Kormányzó 1937-ben a magyar királyi gazdasági főtanácsosi címet adományozta. Schudich Nándor nem csak a vidéki erdészeti egyesület titkára, hanem Füzéren az iskolaszék elnöke, a Hangya szövetkezet ügyvezető elnöke, számos szakkikk és ismertető írója. Választott tagja Abaúj-Torna vármegye Törvényhatósági Bizottságának.

A Károlyi-család volt a füzéri plébánia kegyura. A XX. században minden új plébános kinevezésekor írásba foglalták az évszázadok óta fennálló kegyúri kötelezettségeket és az új esperes személyére szóló egyéb javadalmakat. Ezek egyike olvasható gróf Károlyi László 1930. március 17-én kelt levelében.

Főtisztelendő

Sommer Ernő úrnak, plébános

Füzér

Füzéri plébánossá való kinevezetésével kapcsolatosan a félreértések elkerülése végett, megjelölni kívánom mindazon szolgáltatásokat, melyek engem, mint kegyurat terhelnek és megjelölöm azokat az adományokat, amelyeket én Főtisztelendőség személyének szólóan adok, anélkül, hogy azt jogutódjára is kiterjeszteni szándékoznám.

A „Canonica Visitatio” és az évtizedekre visszanyúló jogszokás alapján tartozom:

a./ a füzéri templom és plébániához tartozó épületek állagát fenntartani olyformán, hogy az azokhoz szükséges építkezési anyagot és mesterember munkát szolgáltatatom, viszont a kéznapszámot és igaerőt a hívek nyújtják,

b./ évente 122 üm^3 tüzfát az erdön adni,

c./ makktermés évében 6 drb. disznó váltságát, darabonként P. 8. – azaz Nyolc pengővel fizetni,

d./ évente 6 kg. olajat adni az örökmécses számára,

e./ az eddig is bírt szántóföld és rét használatát biztosítani.

Ezek képezik kegyúri kötelmeimet, amelyet ezennel elismerek.

Ezenkívül Főtisztelendőség személyének szólóan – amelyet mint önkéntes adományt bármikor vissza is vonhatok – az alábbi javadalmat biztosítom:

a./ évi P. 600 készpénzt,

b./ 122 üm^3 tüzfának a plébánia udvarára való beszállítását,

c./ évi 150 liter bort,

d./ a plébánia-épület belső javítási munkáit, szóval azon munkák költségét, amelyet egyébként mindenütt a lakó szokott viselni,

e./ húsvétkor egy mustra bárányt.

Amennyiben a személyre szóló javadalmak egyikéről is adománylevéllel, vagy más okirattal, szerződéssel bizonyítani tudná, hogy az kegyúri kötelmet képez, szíveskedjék azt nekem bemutatni.

Kérem, hogy jelen levelem átvételét igazolni szíveskedjék.

Budapest, 1930. március 17.

A ZEMPLÉN c. lapból tudjuk, hogy 1913 májusában BIDLO HUBERT erdőgondnok tartott előadást a füzéri gyerekeknek a MADARAK ÉS FÁK NAPJA ünnepeken.

1924 nyarán, a Hegyközi Vasút üzembe helyezésekor a Zemplén c. lap több cikkben elemezte a vasút gazdasági jelentőségét és rámutatott: „a város közönsége a vasútvonal folytán a Hegyközben egy könnyen megközelíthető, természeti szépségekben gazdag kiránduló helyet kap... módjában lesz megcsudálni a kisvasút által szelt vidék szívet-lelket egyaránt gyönyörködtető szépségeit”.

A turizmus fejlődésével kialakult a Boldogkőváralja – Regéc – Üveggyár (Háromhuta) – Rostalló – Telkibánya – Hollóháza – Füzér útvonal – nagyrészt az uradalom erdeiben – amin a „böjti” és a „pünkösdi túrán” résztvevő budapesti és diósgyőri turisták keresték fel a vidék nevezetességeit. Az 1930-as években így alakult ki a kék színjelzéssel ellátott turista útvonal, aminek keleti végpontja akkor a Tolvaj-hegyen volt, mert a „Milicen... a kilátóból... az ott elhelyezett messzelátó segítségével néztük... a Tátra, Fáttra, Mátra csúcsait” – írta Károlyi Istvánné. Az uradalom szakemberei „Onczay főerdőtanácsos és Gösswein főmérnök a legmesszebbmenő jóindulatot mutatták” írta ZEMPLÉN 1934 májusában hegyeink pünkösdi turistaforgalmáról.

Kiemelkedő esemény volt 1938-ban a Szent István-túra, amikor a Tolvaj-hegyről indult nyugat felé a „turistazarándoklat”. Különböző módosításokkal 1952-re alakult ki az ORSZÁGOS KÉKTÚRA útvonala és végpontját a Nagy-Milicre helyezték.

A MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA Károlyi László segítségét kérte a várkáporna helyreállításához. Onczay erdőigazgató válasza: „a Gróf úr Önagyméltóságának eltökélt szándéka, hogy a várkápornát a lehetőségekig a további pusztulástól megóvja”. A beruházások és a gazdasági válság miatt csak 1935. november 12-én írhatta a Zemplén: restaurálták a füzéri várkáporna részét. Mai látványa az újabb restaurálás után már messziről vonzza a látogatókat.

Az uradalom szakemberei és tulajdonosai tehát már korán felismerték az erdők többcélú hasznosításának fontosságát. Az előzőek kiegészítéseként idézzünk még az előzetes jegyzőkönyvekből:

1925.: „a füzérkomlói volt fürdőépülethez tartozó 19 kat. hold erdőterület, az u. n. Bányahegy... mint park külön kezeltetik.” Ez a terület már az 1856-ban készített II. katonai felmérés térképén is **Bad von Komlós** néven szerepel.

1935.: védeni akarták a múlt emlékeit, ezért rögzítették, hogy a Nyíri 12-14 tagban „több beomlott táró figyelhető meg... a Füzér 38/a erdőrészlet a vörös áfonya (*Vaccinium vitis-idaea* L.) a g. osztályban egyedüli (Csonkaországunk második) előfordulási helye, ennél fogva e növény a kipusztulás veszélyével szemben védelemben részesítendő, esetleg a vadragás elkerülése végett... bekerítendő”. „... a természetvédelem céljából mellőzendő a füzéri várrom alatti sziklás részek beerdősítése” és felsoroltak hat növényt, amelyeknek „szép virágai díszlenek”.

Mindezek folytatásaként 1941-ben Abaúj-Torna vármegye Közigazgatási Bizottsága 1810/9-41. K.B. sz. alatt közölte a Kassai m. kir. Erdőigazgatósággal és az uradalommal a földművelésügyi miniszter 44.346/1941. I-5. sz. határozatát, hogy a Füzér 137a, b, 138 erdőrészleteket 34,3 kat. hold területtel „a várrom, valamint a hegyoldal sziklás talaján tenyésző ritka növények... a szikla falában fészkelő buhu megvédése érdekében... a m. kir. vallás és közoktatási miniszter úrral egyetértésben természetvédelmi területté nyilvánítom”. A védett területen csak egészségügyi szálalás végezhető, erdősíteni, legeltetni tilos. (BAZ M. Lt. IV-B-410. No. 65.)

Itt, Füzéren jelölték ki tehát a Zempléni-hegység első természetvédelmi területét a szirti páfrány, a magyar kőhúr, a pongyola harangvirág, számtalan kövi rózsa változat stb. védelmére.

Másolat.

Tárgy: A füzéri várhegy és környékének
védetté nyilvánítása.
Hivatkozási szám: 149/1940.

44.436/1941.
1-5. szám.

Ertesítem az erdőgazgatóságot, hogy a gróf Károlyi-féle I. számú hitbizomány tulajdonában lévő Fót/ Füzér község határában fekvő, az 1843. évi 1858/1. és 1858/2. kat. hrszámok alatt nyilvántartott az erdőgazdasági üzemtervben "E" g. o. 137. tag. a. és b. erdőrészlet valamint a 138. tápként megjelölt összesen 34,5 kat. hold kiterjedésű területeket egyrészt a várron, valamint a hegyoldal sziklás talaján tenyésző ritka növények, másrészt a várhegy szikla falában fészkelő buhu megvédése érdekében az 1935. IV. t. c. 212. §-ának a, b, c. és d. pontjai alapján a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter úrral egyetértve természetvédelmi területté nyilvánítom.

Ezzel kapcsolatban a következőket rendelem el:

1./ A védetté nyilvánított területeket a kassai m. kir. erdőgazgatóságnak az ingatlantulajdonos képviselőjének közreműködésével a helyszínen ki kell jelölnie.

2./ A kijelölt terület határvonalainak töréspontjait állandó határjelekkel kell biztosítani és azokat jókarban tartani.

3./ A kijelölt területet a legeltetés ellen tiltakozni kell, a határvonal mentén kellő számú legeltetési tilalmi táblát és "Természetvédelmi terület" felírásu jelzőtáblákat kell felállítani és azokat állandóan fenntartani.

4./ A vároldalon az ott tenyésző ritka növények megóvása érdekében a beerdősítést mellőzni kell.

5./ A faállománnyal borított részekben a fahasználat csak szálalással gyakorolható, s ez csak a legszigorubb óvatossággal történhetik. 6./ A védetté nyilvánított területet az ingatlantulajdonosnak különösen a fészekraklókka szemben szigorúan őriztetni kell.

7./ A szóbanlévő erdőterületet a természetvédelmi törzskönyv felfektetésének elrendeléséig is a 35.000/1938. számú rendelet 406. §-ában foglaltaknak megfelelő nyilvántartásba kell venni.

Felhívom, hogy ezt az elhatározásomat az érdekelt birtokossal másolatban közölje.

Ertesítem végül, hogy a védetté nyilvánításnak a vonatkozó üzemtervi nyilvántartásokban leendő feljegyzése iránt egyidejűleg intézkedtem.

Budapest, 1941. évi május hó 21-én.

A miniszter helyett:

Ráczay s. k.
államtitkár.

A másolat hitelül:

P. H. Olyashajattlan aláírás s. k.
min. s. hiv. igazgató

M. kir. erdőgazgatóságnak,

Kassa.

F.

Abauj-Torna vármegye közigazgatási bizottsága

1810
941 K. B. szám.

K. B. szám.

nyilvánítása.

A füzéri várhegy és környékének védetté

V é g h a t á r o z a t .

A m.kir. földmivelésügyi Miniszter Ur 44,436/1941 I-5 számú rendeletének másolatát kiadni rendeljük:

1., gr. Károlyi István erdőhivatásának Vilyi pusztá up. Sátoraljauj hely.

2., Abauj-Torna vármegye főlevéltárosának; 1-2 alattiaknak az uradalmi erdőbirtok vonatkozó üzemtervéhez való csatolás végett, továbbá azzal, hogy a nevezett rendeletben feltüntetett területek védetté nyilvánítását az üzemterv nyilvántartásába jegyezzék fel és jelen véghatározatunkat is az üzemtervhez csatolják.

3., A kassai m.kir. erdőigazgatóságnak

4., A kassai m.kir. erdő felügyelőségnek a 614/1941 ef számra való hivatkozással.

Kassa, 1941. május hó 31-én.

Lasay
főispán, elnök.

Hivatalos nyugta ellennyugta.

P. 410,10 azaz négyszáztíz pangó 10 fillérről, mely összeget Dr. Gróf Károlyi István fűrerradványi uradalmanak erdőigazgatója alkalmazott kereseti-sejeja címén 1944. október-december héra Füzérkomlós község pénztárába befizetett.

	alk. ker. adó.	áll. pótdadó	Összesen
Buchalla Jenő erdőtanácsos	61.20	189.90	251.10
Jász S. Miklós erdőmérnök	22.20	46.50	68.70
Farbaky Pál p. erdész	29.20	62.10	90.30
<u>Összesen</u>	<u>111.60</u>	<u>298.50</u>	<u>410.10</u>

Füzérkomlós 1944. november 15.

*Bevételre füzéri
nyugtatás ércét S. J. 15
napra 1944. XI. 15
Köszönöm
Dr. Gróf Károlyi István*

Dr. Gróf Károlyi István
erdőtanácsos,
erdőigazgatója Füzérkomlós

A pénzügyi feyelmet bizonyítja, hogy az erdőgondnokság 1944. november 15-én is befizette a füzérkomlói illetőségű dolgozók 1944. IV. negyedévi kereseti és állami pótdóját a község pénztárába.

A lóré

Az öreg Kababik

Bükkfáshegyi híd Füzér